

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

СОЦІАЛЬНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА

Навчальний посібник

Укладачі: Н. М. Коляда, І. О. Карпич

Умань
2021

Рецензенти:

Корнещук В. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології та соціальної роботи Одеського національного політехнічного університету;

Кравченко О. О., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Расказова О. І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 6 від 23 листопада 2021 р.)*

Соціальна молодіжна політика: навч. посіб. / МОН України,
С69 Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.:
Н. М. Коляда, І. О. Карпич. – Умань : Візаві, 2021. – 174 с.

Навчальний посібник з курсу «Соціальна молодіжна політика» включає програму курсу та його структуру в межах планових годин з поділом на змістові модулі, а також матеріали для лекційних та практичних занять (питання для обговорення, тематику повідомлень, завдання для самостійної роботи, список рекомендованої літератури).

У посібнику також подано термінологічний словник, питання для повторення курсу, список рекомендованих джерел та хрестоматію, що містить тексти нормативно-правових актів, які визначають основи молодіжної політики в Україні.

Для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійних програм «Соціальна робота» та «Соціальне забезпечення»; другого (магістерського) рівня освітньо-професійної програми «Соціальна робота (Молодіжна робота)», денної та заочної форм навчання.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
РОЗДІЛ I. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА».....	8
1.1. Опис навчальної дисципліни.....	8
1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни.....	8
1.3. Результати навчання за дисципліною.....	9
1.4. Результати навчання за дисципліною.....	10
1.5. Структура навчальної дисципліни.....	12
1.6. Теми практичних занять.....	14
1.7. Самостійна робота.....	14
1.8. Навчальний проект (індивідуальне навчально-дослідне завдання).....	15
1.9. Методи навчання.....	16
1.10. Методи контролю.....	16
1.11. Критерії оцінювання.....	16
1.12. Розподіл балів, які отримують студенти.....	16
1.13. Методичне забезпечення.....	18
1.14. Список рекомендованих джерел.....	18
РОЗДІЛ II. МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ.....	21
2.1. ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Молодіжна політика як фактор оновленої держави.....	21
2.1.1. Лекція № 1. Вплив державної молодіжної політики на соціальний розвиток демократичної країни.....	21
2.1.2. Лекція № 2. Особливості молодіжної соціально-демографічної груп.....	25
2.1.3. Лекція № 3. Сутність, характер та особливості молодіжного руху як активного суб'єкта перетворення суспільства.....	29
2.1.4. Лекція № 4. Історія розвитку молодіжного руху в Україні.....	34
2.2. ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Реалізація молодіжної політики через соціальну інфраструктуру.....	38
2.2.1. Лекція № 5. Соціальні механізми попередження молодіжного безробіття.....	38
2.2.2. Лекція № 6. Молодіжна політика у сімейно-побутовій сфері....	44
2.2.3. Лекція № 7. Ціннісні орієнтації та система цінностей української молоді.....	48
2.2.4. Лекція № 8. Здоров'я молоді як основна цінність держави.....	53
РОЗДІЛ III. МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	59
3.1. ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Молодіжна політика як фактор оновленої держави.....	59
3.1.1. Практичне заняття № 1. Вплив державної молодіжної політики на соціальний розвиток демократичної країни.....	59
3.1.2. Практичне заняття № 2. Особливості молодіжної соціально-	61

демографічної групи.....	
3.1.3 Практичне заняття № 3. Сутність, характер та особливості молодіжного руху як активного суб'єкта перетворення суспільства.....	62
3.1.4 Практичне заняття № 4. Історія розвитку молодіжного руху в Україні.....	64
3.2. ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Реалізація молодіжної політики через соціальну інфраструктуру.....	65
3.2.1 Практичне заняття № 5. Соціальні механізми попередження молодіжного безробіття.....	65
3.2.2. Практичне заняття № 6. Молодіжна політика у сімейно-побутовій сфері	68
3.2.3 Практичне заняття № 7. Ціннісні орієнтації та система цінностей української молоді.....	69
3.2.4 Практичне заняття № 8. Здоров'я молоді як основна цінність держави.....	70
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	72
ХРЕСТОМАТІЯ.....	74
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	166

ПЕРЕДМОВА

Сучасна молодь – це покоління людей, які у своїй більшості підтримують процеси формування демократичної незалежної держави, відродження України; генерація, що вимагає більш конструктивних і динамічних еволюційних кроків щодо розвитку суспільства; покоління людей, які бажать вчитися, працювати, власними силами забезпечувати своє життя; врешті, генерація людей гарячих, радикально налаштованих, які не сприймають будь-яку фальш, нещирість, пусті обіцянки стосовно свого сьогодення і майбуття. Тому одне із основних завдань цілісної соціальної політики полягає у створенні та забезпеченні реальних умов для всебічного розвитку кожної молодої людини, максимальному її залученні до політичного, соціально-економічного та духовного життя суспільства. Завдання ж академічної та наукової спільноти, вищої школи, практиків у галузі соціальної роботи – актуалізація багатоаспектної проблеми молодіжної роботи як нового стратегічного напрямку соціальної політики – і не лише на концептуальному рівні.

Зокрема, сучасна практика соціальної роботи свідчить про цілий ряд актуальних проблем, пов'язаних із підготовкою та формуванням професійних якостей та компетентностей соціальних працівників як реалізаторів молодіжної політики. Молодіжна політика – «складова політики держави, сукупність соціальних, національних, соціокультурних ідей, принципів та моделей розвитку, спрямована на створення сприятливих умов для повноцінного становлення особистості молодої особи, її успішної інтеграції у суспільне життя, а також на її залучення до управління на місцевому, регіональному і національному рівні; ґрунтується на моделі відкритого розвитку, що спонукає молодих осіб проявляти ініціативу, самостійно визначати власні цілі та цінності, бути залученими і мати змогу визначати пріоритети та методи здійснення молодіжної політики» (проект Закону України «Про молодь», п. 3, ст. 1).

Соціальна політика в Україні щодо освіти, соціально-політичної, економічної галузей, розвитку духовного, культурного, фізичного потенціалу молоді та функціонування молодіжних організацій визначається законодавством України. Саме через нормативно-правові акти регулюються взаємовідносини молодих людей з державою, їхні права і обов'язки, створюються соціальні гарантії і т.п.

З-поміж основних нормативних документів, що регулюють молодіжну політику в Україні: Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (15 грудня 1992 р.); Закон України «Про сприяння соціальному становленню і розвитку молоді в Україні» (5 лютого 1993 р., зі змінами); Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1 грудня 1998 р., зі змінами); Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (21 червня 2001 р., зі змінами); Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016-2020 роки (схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 р. № 1018-р); Концепція Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на

2021-2025 роки (схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2020 р. № 1669-р); Стратегія розвитку державної молодіжної політики до 2030 року; Проект Закону України «Про молодь» (2015); Державна програма «Молодіжний працівник»; та ін.

Так, інноваційний підхід до молодіжних проблем загалом та підготовки молодіжних кадрів закладено у проекті Закону України «Про молодь». Документ розроблений групою народних депутатів спільно з Міністерством молоді та спорту, UNISEF і експертами Реанімаційного пакету реформ. Проект закону про молодь було внесено на розгляд Верховної Ради у грудні 2015 року.

Молодь – окрема соціально-демографічна група суспільства, яка є неоднорідною, має внутрішню диференціацію, визначається особливостями діяльності, способу життя, динамічністю та інноваційним потенціалом. Як специфічна соціально-демографічна група суспільства молодь визначається не лише за віковими критеріями, а й за місцем, котре вона посідає в соціальній структурі суспільства, за особливостями соціального становлення та розвитку, що дає їй змогу об'єктивно посісти своєрідне місце і бути задіяною в усіх сферах життєдіяльності конкретного суспільства.

В контексті означеного на особливу увагу, на нашу думку, заслуговує принцип позитивного молодіжного розвитку – молодь розглядається не як проблема, яку треба вирішувати (чи рятувати), а як цінний потенціал, який необхідно розвивати, створюючи необхідні для цього умови; повага до поглядів молоді та її переконань, до честі та гідності молодих людей, їхньої індивідуальності; врахування різноманітних потреб, обставин та сподівання молоді; рівний доступ для кожної молодої особи до прав, свобод та послуг, що передбачені чинним законодавством; рівність правових гарантій без дискримінації за будь-якою ознакою; рівність молодіжних організацій, а також організацій, що працюють із молоддю, у доступі до державної підтримки їхньої діяльності (проект Закону України «Про молодь», п. 3, ст. 1).

Функціональні обов'язки молодіжних працівників визначено в межах реалізації завдань інноваційних закладів молодіжної інфраструктури, таких як: молодіжні центри, Національна волонтерська служба, Фонд молодіжного житлового кредитування та ін.

Молодіжний центр (заклад, молодіжний клуб) – одна з форм групової роботи, спрямована на розвиток знань, умінь, навичок, підвищення обізнаності молоді, розширення кругозору, мережі соціальних контактів тощо. Національні, місцеві і таборові молодіжні центри можуть створюватись органами виконавчої влади і місцевого самоврядування, які здійснюють молодіжну політику, молодіжними організаціями або організаціями, котрі працюють із молоддю, так і в рамках уже діючих позашкільних закладів, закладів культури та в рамках центрів соціальних служб (проект Закону України «Про молодь», п. 1–4, стаття 24).

Отже, з-поміж ключових напрямів розвитку молодіжної роботи, молодіжної політики, закладених в сучасних нормативно-правових документах виокремлюємо такі: зайнятість, молодіжне житло і будівництво, підтримка молоді у складних обставинах, культурний розвиток, здоров'я і фізичний розвиток, правовий захист тощо. Поруч із традиційними для

попередніх законодавчих документів у галузі молодіжної політики, таких як неформальне молодіжне об'єднання, молодіжна організація, національно-патріотичне виховання молоді та ін., в проекті з'являється низка термінів, що вносять інноваційний потенціал у зміст соціальної політики щодо молоді (фізичні особи віком від 12 до 28 років, базова стратегічна цінність держави і суспільства, суб'єкт соціальної й економічної політики), а саме: вразливі групи молоді (вразлива молодь), молодіжна робота, участь молоді, молодіжна рада, молодіжна консультативна рада, молодіжний працівник, молодіжний центр, неформальна освіта молоді та ін.

Посібник призначений для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійних програм «Соціальна робота» та «Соціальне забезпечення»; другого (магістерського) рівня освітньо-професійної програми «Соціальна робота (Молодіжна робота)», денної та заочної форми навчання.

У першому розділі представлено структуру програми навчальної дисципліни «Молодіжна політика». Курс розраховано на 120 годин (4 кредити ECTS). З них лекції – 20 годин, практичні заняття – 20 годин, самостійна робота – 40 год., індивідуальна робота (ІНДЗ) – 40 год.

У другому розділі подано матеріали до лекційних занять.

У третьому розділі відповідно до 2-х змістових модулів подано матеріали для практичних занять: питання для обговорення, тематику повідомлень, завдання для самостійної роботи, список рекомендованих джерел.

Посібник містить термінологічний словник, питання для повторення курсу, список рекомендованих джерел та додатки з текстами нормативно-правових актів, що визначають основи молодіжної політики в Україні.